

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

MATICA SRPSKA
DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

MATICA SRPSKA
SOCIAL SCIENCES QUARTERLY

Покренут 1950. године
До 10. свеске (1955) под називом *Научни зборник*, серија друштвених наука,
од 11. свеске (1956) – *Зборник за друштвене науке*, а од 76. свеске (1984)
под данашњим називом

ГЛАВНИ УРЕДНИЦИ

Др Милош Јовановић (1950), Живојин Бошков (1951–1952),
Рајко Николић (1953–1965), академик Славко Гавриловић (1966–1969),
др Александар Магарашевић (1970–1973), др Младен Стојанов (1974–1999),
др Милован Митровић (2000–2004), академик Часлав Оцић (2005–)

155–156
(2/2016)

Уредништво

Др Бошко БОЈОВИЋ (Париз, Француска)
Др Милан БРДАР (Београд)
Др Рајко БУКВИЋ, заменик главног и одговорног уредника (Београд)
Др Костас ДУЗИНАС (Лондон, Велика Британија; Атина, Грчка)
Др Бранислав ЂУРЂЕВ (Нови Сад)
Др Владимир Јаковљевић ЗАХАРОВ (Нижњи Новгород, Русија)
Др Масајуки ИВАТА, инострани члан САНУ (Токио, Јапан)
Др Ђорђе ИГЊАТОВИЋ (Београд)
Академик Милица КОСТИЋ, редовни члан ЦАНУ (Подгорица, Црна Гора)
Др Митко КОТОВЧЕВСКИ (Скопље, Македонија)
Др Милош МАРЈАНОВИЋ (Нови Сад)
Др Милован МИТРОВИЋ (Београд)
Др Драго ЊЕГОВАН (Нови Сад)
Академик Часлав ОЦИЋ (Београд)
Др ХУАНГ ПИНГ (Пекинг, Кина)
Др Питер РАДАН (Сиднеј, Аустралија)
Др Срђан ШЉУКИЋ (Нови Сад)

Секретар уредништва
Владимир М. НИКОЛИЋ

Главни и одговорни уредник
Академик Часлав ОЦИЋ

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

155–156
(2/2016)

НОВИ САД
2016

Илуcтpација на корици
гpавира Захарије Орфелина
Човек њице за cтoлом

САДРЖАЈ / CONTENTS

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ / ARTICLES AND TREATISES

Растко Јованов
ХАЈДЕГЕРОВЕ МЕТАПОЛИТИКЕ	Rastko Jovanov
HEIDEGGER'S METAPOLITICS
229–244	
Славиша Костић
РУСКА ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА
И РИМОКАТОЛИЧКА ЦРКВА О
ЕВРОПСКИМ ИНТЕГРАЦИЈАМА	Slaviša Kostić
RUSSIAN ORTHODOX AND
ROMAN CATHOLIC CHURCHES
ON EUROPEAN INTEGRATION
245–266	
Немања С. Ђукић
ПОЛИТИЧКО-ТЕОЛОШКА
РАСПРАВА О ИДЕНТИТЕТУ	Nemanja S. Đukić
POLITICO-THEOLOGIC
DISPUTE ON IDENTITY
267–275	
Дејан Мирковић
ДВОСТРУКИ СТАНДАРДИ:
ЗАПАД И РУСИЈА	Dejan Mirović
DOUBLE STANDARDS,
THE WEST AND RUSSIA
277–285	
Тодор Ж. Спариосу
ЕКОНОМИКА ОБРАЗОВАЊА
– СТАРА И НОВА ПИТАЊА	Todor Ž. Spariosu
EDUCATION ECONOMICS
– OLD AND NEW ISSUES
287–302	
Владимир М. Цветковић
СТРАХ И ПОПЛАВЕ У СРБИЈИ:
СПРЕМНОСТ ГРАЂАНА ЗА
РЕАГОВАЊЕ НА ПРИРОДНЕ
КАТАСТРОФЕ	Vladimir M. Cvetković
FEAR AND FLOODS IN SERBIA:
CITIZENS PREPAREDNESS
FOR RESPONDING TO
NATURAL DISASTER
303–324	
Ана Билиновић и
Валентина Соколовска
ХОМОФИЛИЈА У СОЦИЈАЛНИМ
МРЕЖАМА	Ana Bilinović and
Valentina Sokolovska
HOMOPHILY IN SOCIAL
NETWORKS
325–338	

СТРАХ И ПОПЛАВЕ У СРБИЈИ: СПРЕМНОСТ ГРАЂАНА ЗА РЕАГОВАЊЕ НА ПРИРОДНЕ КАТАСТРОФЕ

ВЛАДИМИР М. ЦВЕТКОВИЋ

Криминалистичко-полицијска академија

Цара Душана 196, Београд, Србија

vladimir.cvetkovic@kpa.edu.rs

САЖЕТАК: Последице поплава које су задесиле подручје Србије у току 2014. године указале су на веома низак степен спремности становништва за реаговање у природним катастрофама. Управо стога, предмет квантитативног истраживања представља испитивање утицаја страха на спремност грађана за реаговање на природну катастрофу изазвану поплавом у Републици Србији са циљем научне експликације природе такве повезаности. Имајући у виду све локалне заједнице у Србији у којима се догодила или постоји висок ризик да се догоди поплава, методом случајног узорка одабрано је њих деветнаест од укупно 150 општина и 23 града и града Београда. У одабраним локалним заједницама истраживање се обавило у оним деловима који су били најугроженији у односу на висину воде или потенцијални ризик. У анкетном испитивању спроведеном у току 2015. године којим је обухваћено 2.500 испитаника била је примењена стратегија испитивања у домаћинствима уз примену вишеетапног случајног узорка. Резултати истраживања указују да грађани који имају страх од поплава у односу на грађане који га немају, у већем проценту познају безбедносне процедуре поступања; предузели су превентивне мере; истичу да још увек нису спремни за реаговање, али планирају да то ураде у наредних шест месеци; евакуисали би се на више спратове куће; истичу да их је неко у породици едуковао о поплавама. Супротно томе, грађани који немају страх не предузимају ништа да би се припремили за реаговање у поменутим ситуацијама, сигурни су у сопствене способности да се изборе с последицама поплаве итд. Оригиналноост истраживања огледа се у чињеници да у Србији није никада спроведено истраживање којим би се испитало стање спремности грађана за реаговање. Резултати истраживања могу се искористити приликом креирања стратегија за унапређење нивоа спремности грађана за реагова-

ње. Истраживање указује на који начин треба утицати на грађане с обзиром на страх од поплава како би се спремност подигла на виши ниво.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: грађани, пол, поплаве, природне катастрофе, спремност за реаговање, Србија

Истраживања спроведена у последњих тридесет година у великој мери су осветлила и појаснила демографске, социо-економске и психолошке факторе који утичу на спремност грађана за реаговање на природне катастрофе [Dooley *et al.*, 1992; Цветковић 2015аb; Cvetković and Stanišić 2015]. Спремност као концепт у теорији катастрофа подразумева активности предузете пре природне катастрофе у циљу побољшања одговора и опоравка од насталих последица [Gillespie *et al.*, 1993: 36]. При томе, спремност подразумева знања и способности у вези реаговања (познавање локалних поплавних ризика, система упозорења, и начина реаговања), као и поседовање залиха и планова.

Велики број истраживача испитивао је повезаност страха од природних катастрофа и спремности за реаговање на природне катастрофе [Dekman *et al.*, 2007; Dooley *et al.*, 1992; Page *et al.*, 2008; Paton 2003; Russell *et al.*, 1995]. Гринберг и сарадници [Greenberg *et al.*, 1993: 229] утврдили су да људи који развију конструктивне механизме одбране највероватније се у себи боре против страха од природних катастрофа на друштвено прихватљив начин. С друге стране, постоје појединци који се боре против страха од природних катастрофа негирајући постојање претње, одбацујући информације о опасности или коришћењем других непожељних механизма. Такви механизми имају тенденцију да буду самодеструктивни и асоцијални. Долеј и сарадници [Dooley *et al.*, 1992] испитивајући однос између страха и спремности заједнице за земљотрес потврдили су да постоји позитивна корелација. Расел и сарадници [Russell *et al.*, 1995] у резултатима истраживања указују да висок ниво личне забринутости, мерена као честа размишљања о земљотресу, у значајној мери утичу на спремност за катастрофу. Џексон и Мукурџе [Jackson and Mukerjee 1972] утврдили су да очекивања око будућих последица земљотреса не утичу на усвајање мера спремности за реаговање. Судаћи по резултатима истраживања Цветковић и сарадници [Cvetković *et al.*, 2015] у раду су утврдили да не постоји статистички значајна повезаност страха од природних катастрофа и перцепције, знања и познавања безбедносне процедуре за реаговање природним катастрофама изазваним земљотресом.

Значајније и озбиљније поплаве које су погодиле геопростор Србије, у току 1999, 2000, 2005, 2006, 2007, 2009. и 2014. године указале се на недовољну спремност грађана за реаговање. Управо зато, спроведено је истраживање којим би се испитало стање спремности грађана за реаговање које није било утврђено. Резултати истраживања могу се искористити приликом креирања стратегија за унапређење нивоа спремности грађана за реаговање. Истраживање указује на који начин треба утицати на гра-

ђане с обзиром на стање њиховог страха од поплава, како би се спремност подигла на виши ниво.

МЕТОДОЛОГИЈА ИСТРАЖИВАЊА

Операционализацијом теоријског појма спремности за реаговање, утврђене су три димензије које су проучаване тако што је за сваку утврђен већи број променљивих (Сл. 1). *Перцепција о сиремности за реаговање* обухвата променљиве о спремности на различитим нивоима; баријерама за подизање нивоа спремности; променљиве о очекивању помоћи од различитих категорија људи и организација; оцене ефикасности реаговања интервентно-спасилачких служби. *Знање* је испитивано кроз променљиве које се односе на ниво знања; карта поплавног ризика; знање где се налазе и начини руковања, жеља за обуком, жеља за начинима едукације, начин доласка до информација о поплавама. И трећа димензија, *залихе* се односе на поседовања усмених/писмених планова, поседовање залиха хране и воде, радио-транзистор, батеријска лампа, крамп, лопата, мотика и ашов, прва помоћ, осигурање.

Слика 1. Дизајн истраживања – операционализација теоријског одређења спремности

Имајући у виду предмет истраживања, за реализацију истраживања одабране су локалне заједнице с високим и ниским ризиком настанка поплава. Сходно условима под којима се резултати научног истраживања могу генерализовати на целокупну популацију грађана Србије, истраживање је спроведено на територији већег броја локалних заједница различитих по својим демографско-социјалним карактеристикама. Обухваћене су градске и сеоске локалне заједнице у различитим деловима Србије: Обреновац, Шабац, Крушевац, Крагујевац, Сремска Митровица, Прибој, Баточина, Свилајнац, Лапово, Параћин, Смедеревска Паланка, Јаша Томић, Лозница, Бајина Башта, Смедерево, Нови Сад, Краљево, Рековац и Ужице (Сл. 2).

Слика 2. Прегледна карта геопросторног размештаја анкетираних испитаника по локалним заједницама у Републици Србији

УЗОРАК

Популацију чине сви пунолетни становници локалних заједница у којима се догађала или постоји ризик да се догоди поплава или поплава узрокована пуцањем бране. Величина узорка је усклађивана с географском (заступљене су локалне заједнице из свих региона Србије) и демографском величином саме заједнице (Таб. 1). Имајући у виду све локалне заједнице у Републици Србији у којима се догодила или постоји висок ризик да се догоди поплава, методом случајног узорка одабрано је 19 од укупно 150 општина и 23 града и града Београда. У одабраним локалним заједницама истраживање се обавило у оним деловима који су били најугроженији у односу на висину воде или потенцијални ризик. У самом анкетном испитивању била је примењена стратегија испитивања у домаћинствима уз примену вишеетапног случајног узорка. У првом кораку, који се односи на примарне јединице узорака били су одређени делови заједнице у којима ће се обавити истраживање. Тај процес, пратило је креирање мапе и одређивање процентуалног учешћа сваког таквог сегмента у укупном узорку. У другом кораку који се односи на истраживачка језгра, одређене су улице

или делови улица на нивоу примарних јединица узорака. Свако истраживачко језгро било је одређено као путања с прецизираном почетном и крајњом тачком кретања. У следећем кораку, одређена су домаћинства у којима је спроведено анкетирање. Број домаћинстава је усклађиван с бројношћу заједнице. Коначни корак односио се на процедуру избора испитаника унутар претходно дефинисаног домаћинства. Селекција испитаника је спроведена процедуром следећег рођендана за пунолетне чланове домаћинства. Сâм процес анкетирања за сваку локалну самоуправу обављао се три дана у току недеље (укључујући и викенде) у различита доба дана. У истраживању је укупно анкетирано 2.500 грађана.

Табела 1. Преглед локалних заједница у којима је спроведено анкетирање грађана о спремности за реаговање на природне катастрофе изазване поплавом.

Локална заједница	Укупна квадратна површина	Насеља	Број становника	Број домаћинства	Број анкетираних	Проценти (%)
Обреновац	410	29	72682	7752	178	7,12
Шабац	797	52	114548	19585	140	5,60
Крушевац	854	101	131368	19342	180	7,20
Крагујевац	835	5	179417	49969	191	7,64
Сремска Митровица	762	26	78776	14213	174	6,96
Прибој	553	33	26386	6199	122	4,88
Баточина	136	11	11525	1678	80	3,20
Свилајнац	336	22	22940	3141	115	4,60
Лапово	55	2	7650	2300	39	1,56
Параћин	542	35	53327	8565	147	5,88
Смед. Паланка	421	18	49185	8700	205	8,20
Сечањ – Јаша Томић	82	1	2373	1111	97	3,88
Лозница	612	54	78136	6666	149	5,96
Бајина Башта	673	36	7432	3014	50	2,00
Смедерево	484	28	107048	20948	145	5,80
Нови Сад	699	16	346163	72513	150	6,00
Краљево	1530	92	123724	19360	141	5,64
Рековац	336	32	10525	710	50	2,00
Ужице	667	41	76886	17836	147	5,88
Укупно: 19	10784	634	1500091	283602	2500	100,00

Према подацима Републичког завода за статистику жене у Србији у укупној популацији имају удео од 51,37%, а мушкарци 48,63%. Посматрано у апсолутним бројевима, од укупно 7.498.001 становника Србије, на жене отпада 3.852.071, а на мушкарце 3.645.930. Слично као и у целокупној популацији и у узорку има више жена (50,2%), него мушкараца (49,8%). У току 2014. године, просечна старост укупног становништва у Републици Србији износила је 42,6 година (мушкарци 41,2 и жене 43,9), док је просечна старост испитаника 39,95 (мушкараца 40,9 и жена 38,61). Образовну структуру грађана Србије чине: без школске спреме 2,68%; с непотпуним основним образовањем 11%; с основним образовањем 20,76%; са средњим образовањем 48,93%; с вишим образовањем 4,51%; и високим образовањем 10,59% [РЗС РС 2011]. Дакле, највећи број становника има завршену средњу школу, док је мање оних с високим образовањем. Када се сагледа образовна структура грађана који су обухваћени узорком, такође се примећује да је највише грађана са завршеном средњом/четворогодишњом школом 41,3%. Најмање је грађана са завршеним мастер-студијама 2,9% и докторским студијама 0,4%. Брачни статус може се посматрати с аспекта законског брачног статуса и суштинског брачног статуса који укључује и лица која живе у ванбрачној заједници. Према подацима, у Србији је неожењених односно неударених грађана 27,91%, ожењених односно ударених 55,12%, удоваца односно удовица 11,64%, и разведених 4,93% [РЗС РС 2011]. У узорку, ожењених односно ударених је 54,6%, удоваца односно удовица 3%, неожењених односно неударених (самац/самица) 18,8%, верених 2,7% и у вези је 16,9%. У Табели 2 дат је детаљнији преглед структуре узорка анкетираних грађана.

Табела 2. Преглед структуре узорка анкетираних грађана

Варијабле	Категорије	Фреквенција	Процент (%)
Пол	Мушки	1244	49,76
	Женски	1256	50,24
Године старости	18–28 година	711	28,4
	28–38 година	554	22,2
	38–48 година	521	20,8
	48–58 година	492	19,7
	58–68 година	169	6,8
	> 68 година	53	2,2

Образовање	Основно	180	7,2
	Средње/трогодишње	520	20,8
	Средње/четворогодишње	1032	41,3
	Више	245	9,8
	Високо	439	17,6
	Мастер	73	2,9
	Докторат	11	0,4
Брачни статус	Самац/самица	470	18,8
	У вези	423	16,9
	Верен/верена	67	2,7
	Ожењен/удата	1366	54,6
	Разведен/разведена	99	4,0
	Удовац/удовица	75	3,0
Удаљеност домаћинства од реке	До 2 км	1479	59,2
	Од 2 до 5 км	744	29,8
	Од 5 до 10 км	231	9,2
	Преко 10 км	46	1,8
Број чланова домаћинства	До 2 члана	63	2,5
	Од 2 до 4 члана	1223	48,9
	Од 4 до 6 члана	639	25,6
	Преко 6 члана	575	23,0
Статус запослености	Да	1519	60,8
	Не	883	35,3
Величина стана/куће	Од 35 m ²	128	3,9
	Од 35–60 m ²	237	7,2
	Од 60–80 m ²	279	8,5
	Од 80–100 m ²	126	3,9
	Преко 100 m ²	45	1,4
Висина прихода	До 25.000 динара	727	29,1
	До 50.000 динара	935	37,4
	До 75.000 динара	475	19,0
	Преко 90.000 динара	191	7,6

Инструмент

Приликом развијања валидног и поузданог инструмента, предузето је више корака. У првом, идентификована су сва истраживања у којима су биле коришћене скале за мерење спремности грађана за реаговање на

катастрофе: 27 скала спремности за земљотрес [Mulilis and Lipra 1990], 17 чек-листа спремности за земљотрес [Hurnen 1997], скала с 13 ставки од Хиросеа [Hirose 1986], чек-листа од 16 ставки од Тарнера *u cap.* [Turner *et al.*, 1986], чек-листа од пет ставки Меклура *u cap.* [McClure, Walkey and Allen 1999]. У другом кораку утврђене су све димензије спремности грађана за реаговање на поплаву. Трећи корак је подразумевао већ поменуту операционализацију спремности за реаговање и опредељивање за три основне димензије (перцепције о спремности за реаговање, знање и залихе). У четвртом кораку су утврђене варијабле за сваку димензију (перцепције о спремности за реаговање – 46 променљива; знање – 50 и залихе – 18), а затим је за сваку варијаблу преузето, адаптирано или посебно конструисано питање у инструменту. У петом и последњем кораку спроведено је прелиминарно (пилот) истраживање у Баточини, на узорку од 50 испитаника са циљем провере конструисаног инструмента (његова унутрашња сагласност скале, тј. степен сродности ставки од којих се састоји, као и дали су упутства, питања и вредности на скалама јасни).

Анализа података

Статистичка анализа прикупљених података рађена је у IBM-овом софтверском пакету SPSS. Хи-квадрат тест независности (χ^2) коришћен је за испитивање везе између пола и категоријских променљива о перцепцији, знању и поседовању залиха и планова за природну катастрофу изазвану поплавом. Том приликом биле су испуњене додатне претпоставке о најмање очекиваној учесталости у свим ћелијама која је износила 5 и више. За оцену величине утицаја коришћен је коефицијент фи (ϕ) који представља коефицијент корелације у опсегу од 0 до 1, при чему већи број показује јачу везу између две променљиве. Коришћени су Коенови критеријуми: од 0,10 за мали, 0,30 за средњи и 0,50 за велики утицај [Cohen 1988]. За табеле веће од 2 с 2, за оцену величине утицаја коришћен је Крамеров показатељ V (Cramers V) који узима у обзир број степени слободе. Сходно томе, да је за P-1 или K-1 једнако 1, коришћени су следећи критеријуми величине утицаја: мали=0,01, средњи=0,30, и велики=0,50 [Gravetter and Wallnau 2004]. За испитивање повезаности страха и непрекидних зависних променљива о перцепцији, знању и поседовању залиха и планова за природне катастрофе изазване поплавом, изабран је t – тест независних узорака (*independent samples T test*). Пре приступања спровођења теста, биле су испитане опште и посебне претпоставке за његово спровођење.

РЕЗУЛТАТИ ИСТРАЖИВАЊА

Резултати истраживања показују да од 2.500 испитаника 49,7% осећа страх, 16,1% није сигурно, и 33,2% не осећа страх од природне катастрофе изазване поплавом. Надаље, Хи-квадрат тестом независности (χ^2) истражена је веза између страха од природних катастрофа изазваних поплавама и категоријских променљива о перцепцији спремности за реаговање.

Резултати хи-квадрат теста независности (χ^2) (уз корекцију непрекидно-сти према Јејтсу где се радило о табелама 2 са 2) показали су да постоји статистички значајна веза између пола и следећих променљива: превентивне мере ($p = 0,00 < 0,05$, $\phi = 0,22$ – мали утицај); новчана средства ($p = 0,04 < 0,05$, $\phi = -0,12$ – мали утицај); обилазак поплавлених места ($p = 0,02 < 0,05$, $\phi = -0,04$ – мали утицај); дуготрајне кише ($p = 0,00 < 0,05$, $\phi = 0,08$ – мали утицај); подизање нивоа река ($p = 0,00 < 0,05$, $\phi = 0,11$ – мали утицај); и ниво спремности ($p = 0,00 < 0,05$, $v = 0,10$ – мали утицај). С друге стране, не постоји статистички значајна повезаност с променљивима: ангажовани на терену ($p = 0,60 > 0,05$) и ангажовани у прихватним центрима ($p = 0,70 > 0,05$) (табела 1).

На основу резултата, примећује се да су грађани који имају страх од природних катастрофа изазваних поплавом у односу на оне који немају:

- ▶ у већем проценту: предузели су одређене превентивне мере у циљу смањења материјалних последица поплаве (грађани са страхом – 24%, без страха – 8%); дуготрајне кише их подстичу на размишљање о спремности за реаговање на поплаве (грађани са страхом – 43,7%, без страха – 35,4%), подизање нивоа воде (грађани са страхом – 43,3%, без страха – 32,1%); истичу да још увек нису спремни за реаговање, али планирају да то ураде у наредних шест месеци (грађани са страхом – 13,5%, без страха – 11,9%); недавно су почели с припремама (грађани са страхом – 9%, без страха – 6,5%),
- ▶ у мањем проценту: уплатили би новчана средства за помоћ жртвама поплава (грађани са страхом – 25,2%, без страха – 36,8%); обилазак поплавлених места их подстиче на размишљање о спремности за реаговање на поплаве (грађани са страхом – 8,5%, без страха – 11,4%), и извештаји медија (грађани са страхом – 25,1%, без страха – 33%); још увек нису спремни, али почеће с припремама наредног месеца (грађани са страхом – 10,3%, без страха – 10,7%); не раде ништа да би припремили себе за реаговање у таквим ситуацијама (грађани са страхом – 56,4%, без страха – 63,8%).

За испитивање повезаности страха и непрекидних зависних променљива о перцепцији, изабран је т – тест независних узорака (*independent samples T test*). Њиме је испитана статистички значајна разлика између средњих вредности свих непрекидних променљива о перцепцији код испитаника који имају и немају страх од поплава. Пре приступања спровеђења теста, биле су испитане опште и посебне претпоставке за његово спровођење. Статистички значајне разлике резултата код грађана који имају страх и оних који их немају било је код следећих непрекидних променљива: сопствене способности – (грађани који имају страх: $M = 2,93$, $SD = 1,05$; грађани који немају страх: $M = 3,05$, $SD = 1,01$; $t(2432) = -3,02$ $p = 0,003$, $ek = 0,0037$ – мали утицај); ИСС – (грађани који имају страх: $M = 2,73$, $SD = 1,33$; грађани који немају страх: $M = 2,58$, $SD = 1,32$; $t(2409) = 2,78$ $p = 0,005$, $ek = 0,0031$ – мали утицај); то је веома скупо – (грађани који имају страх: $M = 2,88$, $SD = 1,29$; грађани који немају страх: $M = 2,64$, $SD = 1,33$;

Табела 1. Приказ резултата Хи-квадрат теста независности (χ^2) страха и наведених променљива о перцепцији спремности за реаговање

Променљиве о перцепцији	Вредност Хи квадрата	Број степени слободе – df	Ниво значајности – Асумп. Sig. (2-sided)	Крамеров кофицијент
Превентивне мере	115,299	2	,000*	,227**
Новчана средства	35,674	1	,000*	-,125
Ангажовани на терену	,267	1	,605	,012
Ангажовани у прих. центру	,148	1	,700	,010
Обилазак поплавлених места	5,248	1	,022*	-,049
Дуготрајне кише	16,644	1	,000*	,086
Подизање нивоа река	30,849	1	,000*	,116
Извештаји медија	16,660	1	,000*	-,086
Ниво спремности	22,943	5	,000*	,100**

* *статистички значајна повезаност* – $p \leq 0,05$

** *Крамеров коефицијент за табеле веће од 2 са 2*

t (2391) = 4,51 p = 0,000, ek = 0,0084 – мали утицај); укућани – (грађани који имају страх: M = 4,33, SD = 1,18; грађани који немају страх: M = 4,19, SD = 1,28; t (2394) = 2,79 p = 0,005, ek = 0,0032 – мали утицај); МХО – (грађани који имају страх: M = 2,47, SD = 1,16; грађани који немају страх: M = 2,35, SD = 1,14; t (2398) = 2,50 p = 0,012, ek = 0,0026 – мали утицај); обавештеност – (грађани који имају страх: M = 2,89, SD = 1,30; грађани који немају страх: M = 2,71, SD = 1,18; t (2427) = 3,65 p = 0,000, ek = 0,0054 – мали утицај); помоћ не би значила – (грађани који имају страх: M = 2,73, SD = 1,31; грађани који немају страх: M = 2,51, SD = 1,17; t (2273) = 4,20 p = 0,000, ek = 0,0077 – мали утицај); други су помогли – (грађани који имају страх: M = 2,81, SD = 1,24; грађани који немају страх: M = 2,66, SD = 1,19; t (2299) = 2,81 p = 0,005, ek = 0,0034 – мали утицај); превише кошта – (грађани који имају страх: M = 2,43, SD = 1,25; грађани који немају страх: M = 2,59, SD = 1,24; t (2261) = 2,57 p = 0,010, ek = 0,0029 – мали утицај); ефикасност СХМП – (грађани који имају страх: M = 3,56, SD = 1,26; грађани који немају страх: M = 3,44, SD = 1,18; t (2369) = 2,54 p = 0,011, ek = 0,0027 – мали утицај) (Табела 2).

Уопштеније речено, грађани који имају страх у мањој мери сигурни су у сопствене способности да се изборе с последицама поплава. Када је реч о разлозима за не предузимање превентивних мера за смањење последица поплава, у већој мери истичу да ће им интервентно-спасилачке

службе помоћи па има такве мере нису потребне и да је то веома скупо. Када је реч о очекивању помоћи у прва 72 сата након настанка поплаве, у већој мери истичу да очекују помоћ од укућана и међународних хуманитарних организација. Затим, ниво њихове обавештености о потенцијалним поплавним ризицима је на вишем нивоу. Као разлоге за не ангажовање на терену у пружању помоћи угроженим људима у већој мери истичу да њихова помоћ не би значила и да су други већ помогли. И на крају, они у већој мери оцењују ефикасност реаговања службе хитне медицинске помоћи у таквим катастрофама.

Табела 2. Резултати т – теста (independent-samples t – test) поређења средње вредности разноврсних променљива о перцепцији спремности у односу на страх испитаника

Променљиве о перцепцији	Ливинов тест једнакости варијансе		Т-тест независних узорака						
	F – вредност	Sig. – ниво значајности	T – вредност	df – број степени слободе	Sig. (2-tailed) – ниво значајности	Средња вредност разлике	Стандардна грешка – разлика	95% Интервал поверења разлике	
								Доња	Горња
Индивид. спремност	12,536	,000	,799	2430,633	,424	,034	,042	-,049	,117
Спрем. домаћинства	5,895	,015	,425	2440,300	,671	,017	,040	-,061	,094
Спремност лок. зајед.	5,176	,023	1,689	2428,761	,091	,076	,045	-,012	,164
Спремност држава	1,302	,254	1,054	2443	,292	,049	,047	-,042	,141
Сопствене способности	3,592	,058	-3,020	2432	,003*	-,127	,042	-,209	-,044
Значај предузетих мера	,023	,881	-1,461	2439	,144	-,067	,046	-,157	,023
Интервентно-спасил. службе (ИСС)	,166	,684	2,785	2409	,005*	,151	,054	,045	,257
Нисам угрожен	4,334	,037	-1,805	2417,368	,071	-,106	,059	-,222	,009
Немам времена за то	,051	,822	,250	2401	,803	,014	,055	-,094	,121
То је веома скупо	14,960	,000	4,512	2391	,000*	,243	,054	,137	,348
Неће утицати на безб.	,013	,909	1,050	2396	,294	,056	,054	-,049	,161
Нисам способан	,154	,695	,168	2390	,866	,009	,054	-,097	,115
Немам подршку	8,512	,004	2,121	2398,743	,034	,114	,054	,009	,219
Не могу спречити	8,407	,004	,708	2381,068	,479	,039	,056	-,070	,149
Укућани	13,371	,000	2,790	2393,971	,005*	,140	,050	,042	,239
Комшије	,769	,381	-1,598	2411,729	,110	-,081	,051	-,181	,018
Невладине хуман. орг.	,029	,866	-,755	2399	,450	-,036	,048	-,130	,058

Међународне хуман. орг. (МХО)	,137	,711	2,500	2398	,012*	,117	,047	,025	,210
Верска заједница	,008	,930	-1,861	2396	,063	-,094	,050	-,192	,005
Полиција	1,330	,249	1,716	2412	,086	,092	,054	-,013	,197
Ватрогасно-спас. једин.	4,729	,030	1,947	2412,709	,052	,098	,050	-,001	,196
Служба хитне мед. пом. (СХМП)	8,262	,004	1,441	2405,509	,150	,073	,051	-,026	,172
Војска	22,735	,000	-1,160	2394,726	,246	-,063	,055	-,170	,044
Самоорг. појединци	,516	,473	,581	2414	,561	,032	,055	-,075	,139
Обавештеност	6,159	,013	3,656	2427,733	,000*	,184	,050	,085	,283
Помоћ не би значила	6,311	,012	4,203	2273,505	,000*	,219	,052	,117	,320
Други су помогли	,240	,624	2,811	2299	,005*	,143	,051	,043	,243
Посао држ. органа	,098	,754	2,068	2294	,039*	,107	,052	,006	,209
Грађани из попл. подр.	1,798	,180	-,715	2276	,475	-,037	,051	-,138	,064
Недостатак времена	5,912	,015	1,645	2268,251	,100	,089	,054	-,017	,196
Превише кошта	8,534	,004	2,576	2261,126	,010*	,129	,050	,031	,227
Ефикасност полиције	15,347	,000	,623	2359,691	,533	,033	,052	-,070	,135
Ефикасност ватрогасно-спас. јединица	15,347	,000	-,016	2368,442	,987	-,001	,053	-,104	,103
Ефикасност службе хитне медицин. помоћи	14,201	,000	2,541	2369,575	,011	,128	,050	,029	,226
Ефикасност војске	23,994	,000	-1,637	2339,021	,102	-,090	,055	-,197	,018
Ефик. штаба за ванредне ситуације	,323	,570	,094	2386	,925	,005	,056	-,105	,115

* *статистички значајна разлика резултата тестирања – $p \leq 0,05$*

Резултати Хи-квадрат теста независности (χ^2) показали су да постоји статистички значајна повезаност страха од природних катастрофа изазваних поплавом и следећих променљива о знању о природним катастрофама изазваним поплавама: знање о поплави ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,068$ – мали утицај); познавање безбедносних процедура за реаговање ($p = 0,004 < 0,05$, $v = 0,069$ – мали утицај); евакуација ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,115$ – мали утицај); едукација у породици ($p = 0,011 < 0,05$, $v = 0,062$ – мали утицај); едукација на послу ($p = 0,001 < 0,05$, $v = 0,081$ – мали утицај); старији, хендикепирани ($p = 0,024 < 0,05$, $v = 0,057$ – мали утицај); пристанак на евакуацију ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,110$ – мали утицај); помоћ – старији, инвалиди ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,081$ – мали утицај); комшије – самостално ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,114$ – мали утицај); званично упозорење ($p = 0,006 < 0,05$, $v = 0,067$ – мали утицај); потенцијалне заразе ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,086$ – мали утицај); вентил за воду ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,086$ – мали утицај); вентил за гас ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,124$ – мали утицај);

прекидач за електричну енергију ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,116$ – мали утицај); руковање вентилом за воду ($p = 0,001 < 0,05$, $v = 0,074$ – мали утицај); руковање вентилом за гас ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,092$ – мали утицај); руковање прек. ел. енергије ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,136$ – мали утицај); информације о комшија ($p = 0,000 < 0,05$, $\phi = 0,114$ – мали утицај); информације у школи ($p = 0,005 < 0,05$, $\phi = -0,059$ – мали утицај); информације на факултету ($p = 0,002 < 0,05$, $\phi = -0,066$ – мали утицај); информације кроз неф. систем ($p = 0,014 < 0,05$, $\phi = -0,053$ – мали утицај); информације на послу ($p = 0,035 < 0,05$, $\phi = -0,045$ – мали утицај); информације на радију ($p = 0,016 < 0,05$, $\phi = 0,051$ – мали утицај); информације из штампе ($p = 0,012 < 0,05$, $\phi = 0,053$ – мали утицај); телевизија ($p = 0,031 < 0,05$, $\phi = -0,046$ – мали утицај); интернет ($p = 0,041 < 0,05$, $\phi = -0,044$ – мали утицај).

С друге стране, не постоји статистички значајна повезаност с променљивама: едукација у школи ($p = 0,194 > 0,05$); карта поплавног ризика ($p = 0,277 > 0,05$); информације од укућана ($p = 0,259 > 0,05$); информације од другова/ца ($p = 0,863 > 0,05$); информације од фамилије ($p = 0,064 > 0,05$); информације од верске заједнице ($p = 0,508 > 0,05$); информације на телевизији ($p = 0,622 > 0,05$); информације преко интернета ($p = 0,105 > 0,05$); прошли обуку ($p = 0,133 > 0,05$); жеља за обуком ($p = 0,223 > 0,05$); радио ($p = 0,907 > 0,05$); видео игрице ($p = 0,453 > 0,05$); предавања ($p = 0,639 > 0,05$); неформални систем ($p = 0,237 > 0,05$) (Табела 3).

На основу резултата, примећује се да грађани који имају страх од природних катастрофа изазваних поплавом у односу на оне који немају:

- ▶ у већем проценту: знају шта је поплава (грађани са страхом – 83,2%, без страха – 79,3%); познају безбедносне процедуре поступања (грађани са страхом – 26,7%, без страха – 21,2%); евакуисали би се на више спратове куће (грађани са страхом – 41,6%, без страха – 33,5%); истичу да их је неко у породици едуковао о поплавама (грађани са страхом – 44,9%, без страха – 40,5%); истичу да их је неко на послу едуковао о поплавама (грађани са страхом – 35,4%, без страха – 29,8%); знају где живе старији, хендикепирани и одојчад у локалној заједници (грађани са страхом – 45,1%, без страха – 39,8%); истичу да би се евакуисали када се очекује наилазак поплавног таласа који може угрозити живот и здравље (грађани са страхом – 94,3%, без страха – 88%); знају какву помоћ изискују старији, инвалиди и одојчад (грађани са страхом – 59,2%, без страха – 47,3%); знају шта треба радити након званичног упозорења о наиласку поплавног таласа (грађани са страхом – 361,2%, без страха – 26,1%); упознати с вирусима и заразама које прате период након поплаве (грађани са страхом – 49,6%, без страха – 41,6%); знају где се налази вентил за воду (грађани са страхом – 82,5%, без страха – 75,6%), вентил за гас (грађани са страхом – 59,6%, без страха – 47,6%), прекидач за електричну енергију (грађани са страхом – 83,5%, без страха – 74,5%); знају да рукују вентилом за воду (грађани са страхом – 77,5%, без страха – 71,1%), вентилом за гас (грађани са страхом – 55,7%, без страха – 46,5%), и прекидачем електричне енергије (грађани са страхом – 78,3%, без страха

– 66,1%); стекли информације о поплавама од комшија (грађани са страхом – 20,4%, без страха – 12%), преко радија (грађани са страхом – 17,7%, без страха – 14%), преко штампе (грађани са страхом – 34,5%, без страха – 29,5%),

- у мањем проценту: евакуисали би се код пријатеља (грађани са страхом – 34,5%, без страха – 37,3%), и у прихватним центрима (грађани са страхом – 10,3%, без страха – 16,8%); истичу да се њихове комшије могу самостално спасити у случају поплаве (грађани са страхом – 36,5%, без страха – 40,5%); стекли информације о поплавама у школи (грађани са страхом – 16,1%, без страха – 12%), на факултету (грађани са страхом – 4%, без страха – 7%), преко неформалног система образовања (грађани са страхом – 7,1%, без страха – 10%), на послу (грађани са страхом – 12,6%, без страха – 15,7%); желели би да буду едуковани преко телевизије (грађани са страхом – 60,2%, без страха – 64,6%), интернета (грађани са страхом – 22,4%, без страха – 26,1%).

Табела 3. Приказ резултата Хи-квадрат теста независности (χ^2) страха и знања као елемента спремности за реаговање

Променљиве о знању	Вредност Хи квадрата	Број степе-ни слободе – df	Ниво значајности – Asymp. Sig. (2-sided)	Фи коефицијент
Знање о поплави	10,888	2	,004*	,068**
Познавање безбедн. процедура	10,941	2	,004*	,069**
Евакуација	28,962	4	,000*	,115**
Едукација у школи	3,281	2	,194	,038**
Едукација у породици	9,104	2	,011*	,062**
Едукација на послу	15,047	2	,001*	,081**
Старији, хендикепирани	7,486	2	,024*	,057**
Пристанак на евакуацију	27,860	1	,000*	,110**
Помоћ – старији, инвалиди	34,603	2	,000*	,081**
Комшије – самостално	29,549	1	,000*	,114**
Карта поплавног ризика	2,569	2	,277	,033**
Званично упозорење	10,196	2	,006*	,067**
Потенцијалне заразе	17,378	2	,000*	,086**
Вентил за воду	17,349	2	,000*	,086**
Вентил за гас	29,374	2	,000*	,124**
Прекидач за електричну енергију	30,625	2	,000*	,116**
Руковање вентилом за воду	13,079	2	,001*	,074**

Руковање вентилом за гас	16,494	2	,000*	,092**
Руковање прекидачем ел. енергије	42,648	2	,000*	,136**
Информације од укућана	1,275	1	,259	,024
Информације од комшија	29,549	1	,000*	,114
Информације од другова/ца	,030	1	,863	-,005
Информације од фамилије	3,443	1	,064	,040
Информације у школи	7,841	1	,005*	-,059
Информације на факултету	9,647	1	,002*	-,066
Информације кроз неформ. систем	6,034	1	,014*	-,053
Информације на послу	4,458	1	,035*	-,045
Информације у верској заједници	,439	1	,508	,017
Информације на телевизији	,244	1	,622	-,011
Информације на радију	5,797	1	,016*	,051
Информације из штампе	6,385	1	,012*	,053
Информације преко интернета	2,623	1	,105	,035
Прошли обуку	2,254	1	,133	,033
Жеља за обуком	3,005	2	,223	,036
Едукација преко телевизије	4,654	1	,031*	-,046
Едукација преко радија	,014	1	,907	-,004
Едукација преко видео-игрица	,563	1	,453	-,019
Едукација преко интернета	4,180	1	,041*	-,044
Едукација преко предавања	,220	1	,639	,011
Неформални систем	1,398	1	,237	,026

* *статистички значајна повезаност* – $p \leq 0,05$

** *Крамеров коефицијент за табеле веће од 2 са 2*

За испитивање повезаности страха и непрекидних зависних променљива о знању, изабран је Т – тест независних узорака (independent samples T test). Пре приступања спровођења теста, биле су испитане опште и посебне претпоставке за његово спровођење. Статистички значајне разлике резултата код мушкараца и жена било је код следећих непрекидних променљива о знању (Табела 4): могућност плављења у наредних годину дана – (грађани који осећају страх: $M = 3,08$, $SD = 1,35$; без страха: $M = 2,04$, $SD = 1,13$; $t(2365) = 20,43$ $p = 0,000$, $ek = 0,150$ – велики утицај); могућност плављења у наредних пет година – (грађани који осећају страх: $M = 3,40$, $SD = 1,30$; без страха: $M = 2,30$, $SD = 1,23$; $t(2375) = 21,16$ $p = 0,000$, $ek = 0,158$ – велики утицај). Грађани који осећају страх у већој мери истичу да постоји могућност плављења њиховог домаћинства у наредних годину и пет година.

Табела 4. Резултати Т – теста (independent-samples t – test) поређења средње вредности разноврсних променљива о знању у односу на страх испитаника

Променљиве о знању	Ливинов тест једнакости варијансе		Т-тест независних узорака						
	F – вредност	Sig – ниво значајности	Т – вредност	df – број степени слободе	Sig. (2-tailed) – ниво значајности	Средња вредност разлике	Стандардна грешка – разлика	95% Интервал поверења разлике	
								Доња	Горња
Ниво знања	,684	,410	-,703	139	,483	-,096	,137	-,367	,175
Могућност плављења – 1 год.	28,111	,000	20,435	2365,783	,000	1,034	,051	,934	1,133
Могућност плављења – 5 год.	4,135	,042	21,161	2375,226	,000	1,099	,052	,997	1,201
Системи упозорења	7,512	,006	,754	2383,794	,451	,037	,049	-,059	,132
Полиција	16,075	,000	1,237	2382,527	,216	,063	,051	-,037	,164
Ватрогасно-спасил. јединице	6,637	,010	,408	2387,547	,683	,021	,053	-,082	,125
Штаб за ванредне ситуације	5,994	,014	,072	2389,561	,942	,004	,052	-,099	,106
Путеви евакуације	9,034	,003	1,940	2382,197	,052	,101	,052	-,001	,204
Оближња склоништа	9,285	,002	,319	2382,330	,750	,016	,050	-,083	,115
Процена угрожен. и планови	1,807	,179	-,626	2390	,531	-,031	,049	-,127	,066

* *статистички значајна разлика резултата тестирања – $p \leq 0,05$*

Резултати Хи-квадрат теста независности (χ^2) показали су да постоји статистички значајна веза између страха и следећих променљива о залихама и плановима: залихе у дому – ($p = 0,017 < 0,05$, $\phi = 0,058$ – мали утицај); залихе воде – ($p = 0,006 < 0,05$, $v = 0,121$ – мали утицај); радиотранзистор – ($p = 0,19 < 0,05$, $\phi = 0,069$ – мали утицај); батеријска лампа – ($p = 0,000 < 0,05$, $\phi = 0,163$ – мали утицај); лопата – ($p = 0,000 < 0,05$, $\phi = 0,133$ – мали утицај); крамп – ($p = 0,000 < 0,05$, $\phi = 0,120$ – мали утицај); мотика и ашов – ($p = 0,039 < 0,05$, $\phi = 0,060$ – мали утицај); апарат за гашење почетних пожара – ($p = 0,000 < 0,05$, $\phi = 0,118$ – мали утицај); обнављање залиха – ($p = 0,001 < 0,05$, $v = 0,104$ – мали утицај); комплет прве помоћи у дому – ($p = 0,001 < 0,05$, $v = 0,104$ – мали утицај); комплет прве помоћи у возилу – ($p = 0,001 < 0,05$, $v = 0,076$ – мали утицај); комплет прве помоћи – лако доступно – ($p = 0,011 < 0,05$, $v = 0,070$ – мали утицај); дискусија о плану – ($p = 0,003 < 0,05$, $v = 0,077$ – мали утицај); копије докумената – ($p = 0,000 < 0,05$, $v = 0,098$ – мали утицај); осигурање – ($p = 0,003 < 0,05$, $v = 0,070$ – мали утицај). С друге стране, не постоји стати-

стички значајна повезаност с променљивама: залихе хране ($p = 0,741 > 0,05$), залихе у аутомобилу ($p = 0,052 > 0,05$) и план за реаговање ($p = 0,103 > 0,05$) (Табела 5).

На основу резултата, примећује се да грађани који осећају страх од природних катастрофа изазваних поплавом у односу на оне грађане који то не осећају:

- ▶ у већем проценту поседују: залихе (грађани који имају страх 27,4%, грађани који немају 22,6%); залихе воде за четири дана (грађани који имају страх 51,2%, грађани који немају 39,3%); радио-транзистор (грађани који имају страх 19,9%, грађани који немају 14,7%); батеријску лампу (грађани који имају страх 47,2%, грађани који немају 31,3%); лопату (грађани који имају страх 46,4%, грађани који немају 33,4%); крамп (грађани који имају страх 31,5%, грађани који немају 20,5%); мотику (грађани који имају страх 35,9%, грађани који немају 30,3%); апарат за гашење почетних пожара (грађани који имају страх 17,9%, грађани који немају 9,8%); обнављају залихе једном месечно (грађани који имају страх 39,4%, грађани који немају 29,5%); комплет прве помоћи у кући (грађани који имају страх 54,7%, грађани који немају 48,4%); комплет прве помоћи у возилу (грађани који имају страх 8%, грађани који немају 74,9%); држе комплет прве помоћи на лако доступном месту (грађани који имају страх 67,8%, грађани који немају 62,9%); дискутују о плановима за реаговање на поплаве (грађани који имају страх 18,6%, грађани који немају 12%); копије важних личних, финансијских и осигуравајући докумената (грађани који имају страх 32%, грађани који немају 23,4%); осигурање од последица поплава (грађани који имају страх 8,7%, грађани који немају 8,3%),
- ▶ у мањем проценту поседују: залихе воде за један дан (грађани који имају страх 22%, грађани који немају 25,4%), за два дана (грађани који имају страх 26,8%, грађани који немају 35,3%); обнављају залихе једном годишње (грађани који имају страх 18,8%, грађани који немају 22,2%); никада не обнављају залихе (грађани који имају страх 41,8%, грађани који немају 48,3%).

Табела 5. Приказ резултата Хи-квадрат теста независности (χ^2) страха и поседовања залиха и планова за реаговање

Променљиве о залихама и плановима	Вредност хи квадрата	Број степени слободе – df	Ниво значајности – Asymp. Sig. (2-sided)	Крамеров коефицијент
Залихе у дому	8,160	2	,017*	,058
Залихе хране	,601	2	,741	,029
Залихе воде	10,257	2	,006*	,121
Радио-транзистор	5,505	1	,019*	,069**

Батеријска лампа	32,917	1	,000*	,163**
Лопата	21,827	1	,000*	,133**
Крамп	17,441	1	,000*	,120**
Мотика и ашов	4,247	1	,039*	,060**
Апарат за гашење почетних пожара	15,511	1	,000*	,118**
Обнављање залиха	13,751	2	,001*	,104
Залихе у аутомобилу	7,736	3	,052	,059
Комплет прве помоћи у дому	13,105	2	,001*	,076
Комплет прве помоћи у возилу	9,103	2	,011*	,070
Комплет прве помоћи – лако доступно	11,596	2	,003*	,077
План за реаговање	6,180	3	,103	,051
Дискусија о плану	21,611	2	,000*	,098
Копије докумената	32,095	2	,000*	,121
Осигурање	11,395	2	,003*	,070

* *статистички значајна повезаност* – $p \leq 0,05$

** *Phi (phi) коефицијент, табела 2 са 2*

ЗАКЉУЧАК

Грађани који имају страх, у већем проценту (већој мери) у односу на грађане који немају:

- ▶ *предузели би одређене превентивне мере у циљу смањења материјалних последица појаве,*
- ▶ *дуже трајне кице подстичу их на размишљање о сигурности за реаговање на појаве и подизање нивоа вода,*
- ▶ *истицу да још увек нису сигурни за реаговање, али планирају да то ураде у наредних шест месеци,*
- ▶ *недавно су почели с припремама,*
- ▶ *истицу да ће им интервенционо-спасилачке службе помоћи те им такве мере нису потребне,*
- ▶ *истицу да су мере припреме веома скупе,*
- ▶ *очекују помоћ од укућана и међународних хуманитарних организација,*
- ▶ *обавештени су о појавним ризицима,*
- ▶ *знају шта је појава,*
- ▶ *познају безбедносне процедуре осигурања,*
- ▶ *евакуисали би се на више спратове куће,*
- ▶ *истицу да их је неко у породици едуковао о појавама,*
- ▶ *истицу да их је неко на послу едуковао о појавама,*
- ▶ *знају где живе старији, хендикепирани и одојчад у локалној заједници,*
- ▶ *истицу да би се евакуисали када се очекује наилазак појавног шаласа који може угрозити здравље и живот,*
- ▶ *знају какву помоћ изискују старији, инвалиди и одојчад,*

- ▶ знају *ш*та *т*реба ради*т*и након званичног ујозорења о наиласку *п*о-*п*лавног *п*аласа,
- ▶ ујозна*т*и су с вирусима и заразама које *п*ра*т*е *п*ериод након *п*о*п*лаве,
- ▶ знају *г*де се налази вентил за воду, вентил за *г*ас, *п*рекидач за елек-*т*ричну енерџију,
- ▶ знају да рукују вентилом за воду, вентилом за *г*ас, и *п*рекидачем електиричне енерџије,
- ▶ с*т*екли су информације о *п*о*п*лавама од комшија, *п*реко радија и *ш*та*м*е,
- ▶ *п*оседују залихе, залихе воде за четири дана, радио-*п*ранзистор, батеријску лампу, лопату, крм, мо*т*ику, апарат за *г*ашење иницијалних *п*ожара,
- ▶ обнављају залихе једном месечно,
- ▶ имају комиле*т* *п*рве *п*омоћи у кући и возилу, држе комиле*т* *п*рве *п*омоћи на лако доступном месту,
- ▶ дискутују о *п*лановима за реаговање на *п*о*п*лаве,
- ▶ имају копије важних личних, финансијских и осигуравајући докумената, осигурању су од *п*оследица *п*о*п*лава.

Супротно њима, грађани који немају страх у већем проценту (већој мери) у односу на грађане који то имају:

- ▶ уплатили би новчана средства за помоћ жртвама поплава,
- ▶ обилазак поплавлених места их подстиче на размишљање о спремности за реаговање на поплаве, и извештаји медија,
- ▶ још увек нису спремни, али почеће с припремама наредног месеца,
- ▶ не раде ништа да би припремили себе за реаговање у таквим ситуацијама,
- ▶ сигурни су у сопствене способности да се изборе с последицама поплаве,
- ▶ евакуисали би се код пријатеља, и у прихватним центрима,
- ▶ истичу да се њихове комшије могу самостално спасити у случају поплаве,
- ▶ стекли су информације о поплавама у школи, на факултету, преко неформалног система образовања, на послу,
- ▶ желели би да буду едуковани преко телевизије, интернета,
- ▶ поседују залихе воде за један и два дана, обнављају залихе једном годишње или никада не обнављају залихе.

Препоруке за унапређење спремности за реаговање – грађане који имају страх, подстицати да уплаћују новчана средства за помоћ жртвама у ситуацијама када је то неопходно; користити обилазак поплавлених места као начин за подстицање на унапређење мера спремности за реаговање; утицати на грађане да предузимају одређене мере на унапређење мера спремности за реаговање; утицати кроз едукацију и обуке да се ниво сигурности у сопствене способности за реаговање подигне на виши ниво; подстаћи да прибаве залихе воде за један и два дана; да обнављају залихе једном месечно.

Грађане који немају страх подстаћи да предузимају превентивне мере спремности; уз помоћ слика и снимака о дуготрајним кишама и подизања нивоа воде подстаћи их на размишљање о мерама спремности за реаговање; утицати да се ниво обавештености о потенцијалним поплавним ризицима подигне на виши ниво; едуковати их о поплавама; упознати их с безбедносним процедурама за реаговање; утицати на свест о неопходности евакуације приликом наиласка поплавног таласа; подстаћи на едукацију преко телевизије и интернета; подстаћи да прибаве залихе, залихе воде за четири дана, радио-транзистор, батеријску лампу, лопату, крамп, мотику, апарат за гашење иницијалних пожара; утицати да дискутују са члановима домаћинства о начину реаговања; да поседују осигуравајућа документа и да осигурају своја домаћинства.

ЦИТИРАНА ЛИТЕРАТУРА

- Цветковић, Владимир (2015а). Спремност за реаговање на природну катастрофу – преглед литературе. *Безбједносћ, полицаја и зраћани*, 1–2/15(XI): 165–183.
- Цветковић, Владимир (2015б). Феноменологија природних катастрофа – теоријско одређење и класификација природних катастрофа. *Безбједносћ, полицаја и зраћани* 3–4: 311–335.
- Cvetković, Vladimir and Jelena Stanišić (2015). Relationship between demographic and environmental factors with knowledge of secondary school students on natural disasters, SASA, *Journal of the Geographical Institut Jovan Cvijić*, 65(3): 323–340.
- Cvetković, M. Vladimir; Slavoljub Dragičević, Marina Petrović, Saša Mijaković, Vladimir Jakovljević and Jasmina Gačić (2015). Knowledge and perception of secondary school students in Belgrade about earthquakes as natural disasters. *Polish journal of environmental studies*, 24(4): 1553–1561.
- Cohen, W. Jacob (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences* (2nd ed). Hillsdale, NJ: Lawrence Erlbaum Associates.
- Diekman, T. Shane; Sean P. Kearney, Mary E. O'neil, and Karin A. Mack (2007). Qualitative study of homeowners' emergency preparedness: experiences, perceptions, and practices. *Prehospital and disaster medicine*, 22(06): 494–501.
- Dooley, David; Ralph Catalano, Shiraz Mishra, Seth Serxner (1992). Earthquake Preparedness: Predictors in a Community Survey. *Journal of Applied Social Psychology*, 22(6), 451–470.
- Gillespie, F. David and Calvin L. Streeter (1987). Conceptualizing and measuring disaster preparedness. *International Journal of Mass Emergencies and Disasters*, 5(2): 155–176.
- Gravetter, J. Frederik and Larry B. Wallnau (2004). *Statistics for the behavioral sciences* (6th edn). Belmont, CA: Wadsworth.
- Greenberg, Jeff; Tom Pyszczynski, Sheldon Solomon, Elizabeth Pinel, Linda Simon and Krista Jordan (1993). Effects of self-esteem on vulnerability denying defensive distortions: Further evidence of an anxiety-buffering function of self-esteem. *Journal of Experimental Social Psychology*, 29(3): 229–251.
- Hirose, Hirotada (1986). The psychological impact of the Tokai Earthquake prediction: Individual's responses and the mass media's coverage. *Japanese Psychological Research*, 28(2): 64–76.
- Hurnen, R. Francisco (1997). *Perceived Damage Preventability, Knowledge, and Preparation for Earthquakes*, Victoria University of Wellington, Wellington.
- Jackson, L. Edgar and Tapan Mukerjee (1972). Human adjustment to the earthquake hazard in San Francisco, California, In: Gilbert F. White (ed.), *Natural Hazards: Local, National, Global*. New York: Oxford University Press, 160–166.

- McClure, John, Frank Walkey and Michael Allen (1999). When earthquake damage is seen as preventable: attributions, locus of control and attitudes to risk. *Applied Psychology: An International Review*, 48: 239–256.
- Mulilis, John-Paul and Richard Lippa (1990). Behavioral change in earthquake preparedness due to negative threat appeals: A test of protection motivation theory. *Journal of Applied Social Psychology*, 20(8): 619–638.
- Page, Lisa; James Rubin, Richard Amlôt, John Simpson and Simon Wessely (2008). Are Londoners prepared for an emergency? A longitudinal study following the London bombings. *Biosecurity and bioterrorism: biodefense strategy, practice, and science*, 6(4): 309–319.
- Paton, Douglas (2003). Disaster preparedness: a social-cognitive perspective”, *Disaster Prevention and Management: An International Journal*, 12(3): 210–216.
- Russell, A. Lisa; James D. Goltz and Linda B. Bourque (1995). Preparedness and hazard mitigation actions before and after two earthquakes. *Environment and Behavior*, 27(6): 744–770.
- Turner, H. Ralph; Joanne M. Nigg, Heller Paz Denise (1986). *Waiting for Disaster: Earthquake Watch in California*. University of California Press.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

Републички завод за статистику (2011). Доступно на: http://popis2011.stat.rs/?page_id=2134.

ORIGINAL SCIENTIFIC PAPER

FEAR AND FLOODS IN SERBIA: CITIZENS PREPAREDNESS FOR RESPONDING TO NATURAL DISASTER

by

VLADIMIR M. CVETKOVIĆ
Academy of Criminalistic and Police Studies
Cara Dušana 196, Belgrade, Serbia
vladimir.cvetkovic@kpa.edu.rs

SUMMARY: The consequences of the floods that had affected the area of Serbia in 2014 indicated a very low level of preparedness of population to respond to natural disasters. Therefore, the aim of quantitative research is to examine the impact of fear on the willingness of citizens to respond to a natural disaster caused by the flood in the Republic of Serbia. Bearing in mind all local communities in Serbia where floods occurred or there is a high risk of flooding, there was selected a random sample consisting of 19 out of 150 municipalities and 23 towns and the city of Belgrade. In the selected communities, a research was undertaken in those areas that had been most affected in relation to the amount of water or potential risk of flooding. The survey used strategy of testing in households with the use of a multi-stage random sample. The research results indicate that the citizens who have a fear of floods are familiar with safety procedures to a greater extent in relation to citizens who do not have the fear; they have taken the preventive measures; they point out that they still are not ready to respond, but plan to do so in the next 6 months; they would evacuate to the upper floor of the house; they point out that someone in the family has educated them about the flood. In contrast to that, citizens

who do not have the fear are not doing anything to prepare themselves to react in such situations, they are confident in their own abilities to cope with the consequences of floods, etc. The originality of the research lies in the fact that in Serbia there has never been conducted a research to examine the state of preparedness of citizens to respond. Bearing in mind that the research is based on the territory of Serbia, conclusions can be generalized to the entire population. The research results can be used when creating a strategy for improving the level of preparedness of citizens to respond.

KEYWORDS: natural disasters, floods, citizens, gender, preparedness for response, Serbia

мисли попут Макијавелија (*Machiavelli. Die Begründung des politischen Denkens der Neuzeit aus der Krise der Republik Florenz*, 2004), Хобса (*Thomas Hobbes*, 2001) и Клаузевица (*Clausewitz' Theorie des Krieges*, 2003), теорији империја (*Imperien. Die Logik der Weltherrschaft – vom Alten Rom bis zu den Vereinigten Staaten*, 2005; српско издање: *Империје. Лоџика владавине свејом: од старог Рима до Сједињених Држава*, 2009) као и историји Првог светског рата (*Der Große Krieg. Die Welt 1914 bis 1918*, 2013). Приредио је бројне књиге међу којима је од нарочите важности *Приручник за политичке идеје у пет томова у издању издавачке куће Пипер (Pipers Handbuch der politischen Ideen, I–V, 1985–1993).*

ДЕЈАН МИРОВИЋ (Бар, 1972). Доцент Правног факултета Универзитета у Приштини (Косовској Митровици).

Дипломирао на ПФ УБг. Магистрирао је из области међународног привредног права. Од 2007. до 2012. године био је посланик у НС РС. Докторирао је 2012. на ПФ УБг. Од 2013. године је доцент на ПФ УПр у Косовској Митровици.

Важније књиге: *Запад или Русија*, Београд 2004; *Косово и Мејхоџија – Палестина, систем криза*, Београд 2007; *Арџументи прошив Европске уније*, Београд 2008.

ВАЛЕНТИНА СОКОЛОВСКА (Вршац, 1970). Ванредни професор на Одсеку за социологију Филозофског факултета Универзитета у Новом Саду.

Дипломирала 1996, магистрала 2005. године („Етнички идентитет Македонаца у Војводини“) и докторирала 2009. године („Акултурациони процеси етничких група у Војводини“) на Одсеку за социологију ФФ УНС. Главна интересовања, истраживања и студије односе се на области социологије етничитета, демографије, као и примене статистичких метода у социологији. Ванредни је професор на Одсеку за социологију ФФ УНС. Учествовала је на многобројним научним и стручним пројектима, а тренутно је руководилац три научна пројекта која финансирају ПСНТР АПВ и МПНТР РС.

Важније књиге: *Традиција, језик, идентитет*, Нови Сад 2008 (коаутор); *Акултурација етничких група у Војводини*, Нови Сад 2010; *Социјалне мреже, социјални капитал и друштвени капитал*, Београд 2011; *Дескриптивна статистика*, Нови Сад 2013.

ТОДОР СПАРИОСУ (Зрењанин, 1956). Економски консултант.

Дипломирао 1979. и магистрирао 1985. године на ЕФ УБг. У припреми одбрана докторске тезе „Теоријска и емпиријска анализа ефикасности стечајног процеса“ на истом факултету. Од 1981. до 2007. године био асистент и истраживач-сарадник у ИЕН у Београду. У својству истраживача и руководиоца био је ангажован на многим пројектима. Један од пројеката био је „Програм економског опоравка Југославије, привредни систем и мере у 1994. години“ тзв. „Аврамовићев програм“. Руководио је изразом и био је један од аутора сепарата: *Сирајтеџија управљања процесима дуализације привреде: улога и значај скривене-сиве економије у опоравку и стабилизацији привреде*. Од 2007. до 2012. године бавио се истраживачким и пословима консалтинга у властитој агенцији „Спарит“. Од 2012. године ради као приватни консултант.

Важнији радови: *Животна средина и развој: концепти одрживог развоја*, Београд 1997 (коаутор).

ВЛАДИМИР М. ЦВЕТКОВИЋ (Крагујевац, 1987). Асистент на Криминалистичко-полицијској академији у Београду.

Завршио СШУП у Сремској Каменици. Дипломирао на КПА у Београду (2010). У току 2012. године одбранио је мастер рад на Криминалистичко-полицијској академији („Управљање у ванредним ситуацијама изазваним злоупотребом оружја за масовно уништавање”). Докторску дисертацију одбранио је на ФБ УБг (2016). Аутор је преко 100 научних радова објављених у домаћим и међународним часописима, зборницима и монографијама. Асистент је на КПА у Београду на предметима: Безбедност у ванредним ситуацијама, Управљање ризицима у систему заштите и спасавања и Кризни менаџмент.

Важније књиге: *Интиервентно-стабилачке службе у ванредним ситуацијама*, Београд 2013; *Природне катастрофе и образовање*, Београд 2015 (коаутор); *Суилоустављање савременом организованом криминалу и тероризму*, Београд 2015 (коаутор); *Полиција и природне катастрофе*, Београд 2016 (коаутор); *Евакуација у природним катастрофама*, Београд 2016.

СКРАЋЕНИЦЕ

АПВ	Аутономна Покрајина Војводина	ТФ	Технолошки факултет
АФД	Аустријско филозофско друштво	УБг	Универзитет у Београду
БФ	Богословски факултет	УБЛ	Универзитет у Бања Луци
ВПШСС	Висока пословна школа струковних студија	УБох	Универзитет у Бохуму
ГУ	Гетеов универзитет	УБч	Универзитет у Бечу
ЕФ	Економски факултет	УНС	Универзитет у Новом Саду
ИЕН	Институт економских наука	УПр	Универзитет у Приштини
ИФДТ	Институт за филозофију и друштвену теорију	УФ	Учитељски факултет
ИЦКНФ	Истраживачки центар за класичну немачку филозофију	ФБ	Факултет безбедности
КПА	Криминалистичко-полицијска академија	ФМ	Факултет за менаџмент
МПНТР	Министарство просвете, науке и технолошког развоја	ФФ	Филозофски факултет
НС	Народна скупштина	ФФП	Форум за филозофију права
ПБФ	Православно-богословски факултет	ХА	Хегелов архив
ПМФ	Природно-математички факултет	ХУ	Хумболтов универзитет
ПСНТР	Покрајински секретаријат за науку и технолошки развој		Биобиблиографске белешке саставио <i>Владимир М. Николић</i>
РС	Република Србија		
САД	Сједињене Америчке Државе		
СПЦ	Српска православна црква		
СХД	Српско Хегелово друштво		
СШУП	Средња школа унутрашњих послова		